

Vestmannen

Nr. 6

Bergen 20. juni 1986

2. årgang

GULLTAVLONE I GRASET

Nyåret 1986 tok til med eit agelegt fyrverkeri som kosta Ola Nordmann mange millionar. Men det nye varpet som kom nett etter, stod ikkje i samhøve med dei sprakande raketane. Noregs Industriforbund kunngjorde då otten sin for skort på kraft i komande år — med framlegg til styresmaktene um å byggja ut atomkraftverk. Til denne framstøyten hadde Industriforbundet morska seg upp i heile 1985.

Tanken var for so vidt ikkje ny då heller. Stormaktene i vest og sør og i aust hadde gjenge fyre med utbygging av atomkraftverk, og vårt eige maktvelde (NVE) druste i veg med eit halvt hundrad ingeniarar i drift med atomkraftutbygging på norsk jord — på Vestby like utanfor hovudstaden, di næst i det vassrike Hordaland. I 1974 kom det ei statleg sendeferd til Nordhordland, der det m.a. trøngst kraft til Mongstad og der det var nögd fjell til å gøyma giftavfallet i. Kjernekraftverk skulde byggjast på Ostereidet og på Hodneland (og i Fusafjord), meinte dei.

Men det sendeferdi ikkje hadde rekna med, var at strilane den morgonen var vakne — og at dei hadde ein lensmann som var endå meir árvak: *Olav Jordal* (f. 1912), lensmann i Alversund/Lindås, møtte fram med sine folk og demonstrerte — ikkje si makt, men sitt vit og sin vilje: Her slapp ikke Statens Folk til med nok slags giftaggregat!

Etter samanstøyten tala lensmannen um lag som so: «De hev bore fram dykkar synspunkt. Av tingane i dag går det fram at det ikkje friviljukt vert gjeve løyve til grunnganskinger. Dersom dei skal gjennomførast, må det brukast makt, og det vert ikkje tilfelle her. — Med dette reknar eg med at aksjonen no er avblåst. Meir hev eg ikkje å segja». — Sendeferdi skyndt álvoret, og gjorde vendereis. Fire år etter vart den modige lensmannen slegen til riddar av 1. klasse av St. Olavs Orden.

Ein slik lensmann hev dei ikkje i alle land, ikkje i U.S.A. eingong, der dei pengehækne spekulantane fekk fritt spelerom. Private atomkraftverk vart monterte i stat etter stat, og alt gjekk vel til å byrja med, pengane rulla. Ulukkone vart dyssa ned — like til det sprakk i Harrisburg i Pennsylvania i 1979. Onsdag 28. mars det året vart reaktorkjernen i Three Mile Island turlagd, vasspumpa virka ikkje, deler av kjernen bråna og ofselege mengder radioaktiv giftheim fossa ut i lufti.

Harrisburg vart den verste uheppa i Amerikas kommersielle kraftverks-soga og motstanden vart organisert, serleg på ymse universitet. Ein utvandra askøyværing, *Barney Hope*, lektor på California State University (i Department of Economics) var heime her same sumaren. Han var ein av dei som organiserte motstanden i sitt miljø og førde striden på høgt plan, millom anna i «*Wall Street Journal*», der han var medarbeidar og skreiv beint ut at «dei

grädige eigarane i Three Miles er orsak i ulukka» (9. april 1979).

Eit kjernekraftverk er ei atombomba, og det som fagfolk kallar «spaltungsprodukt», er skræmleig giftige, i første rekke plutonium. Nokre få gram er nok til å ta livet av eit menneske.

Ordet gjeng at millom stormaktene er tilførselet av fárlege radioaktive emne dagjamn, uranmalm frå Canada, anriket uran frå Sovjet, avfall frå atomkraftverk som skal gravast ned. Denne transporten gjeng i det dulde. Ingen må vita noko. Ikkje før det er for seint. I august 1984 kolliderte det franske skipet «Mont Louis» med ei ferje i Den engelske kanal. Der vart skipet liggjande i álvelta på grunn i fleire døger før dei franske styresmaktene sa frå at skipet var lasta med anriket uran, som gjev frå seg drepande stråling. Det var meiningsi at skipet skulde vidare gjennom Øresund til Riga, men ingen var varsle um strålefåren, ikkje Belgia, ikkje Danmark, ikkje Noreg, ikkje Sverige. Men då tok det til å ulma i folkedippet — utan at statssjefane miste sin gode nattesvevn. Burte i California hadde folket i árevis demonstrert mot eit atomkraftverk i Diablo Canyon (Djevedalen!) som skulde takast i bruk i 1985. Rettssaker vart førde, Kongressen dryfte saki seks gonger, og Diablo Canyon vart ei nasjonalsak. I ein stor protest vart 2000 demonstrantar arresterte. Ein flokk fredsvenner skipa «Monthers for Peace» og fekk status som lovleg partnar i prosedyrestriiden um atomkraftverket, og mykje áfått og livhætt kom for ein dag. Då vår landsmann, presidentkandidat *Walter Mondale* vitja Diablo Canyon, sa han at det atomkraftverket burde aldri setjast i gang. — Det vore gagn um hans ord nådde ut til andre land og. Danskan bed um at atomkraftverket Barsebäck vert rive ned.

I dag tenker alle med gru på Tsjernobylulykka ved Kiev den 26. april og den drepande gift-strålingi yver Ukraina og mange andre land. Der skjedde det på ny at reaktorkjernen vart for heit og bråna, liksom i Harrisburg, og giftige skyer dreiv vida med vindan yver og bygd. Endåtill kyrne i Haugesund fekk mein. Kva so med kornavlkingane i Ukraina? Og med alle liv? — Utan at nokon segjer det so höglydt at det ljomar yver alle land: Tsjernobyl er eit ørlite fyrevarsi på ein atomkrig, — ottast nokon kvar at so er det. Mange øser seg opp i rettferdig harme av di Sovjetsamveldet ikkje varskudde um katastrofen med ein gong, men systemet er slik. Ingen hev lovfest på gjeva opplysning um løyndomar, og atomkraftverk er knytt til visse løyndomar i sume land. Verdsens mektige statar stend budde dag og natt til å øyda alt liv på jord — ikkje berre ein, men fleire gonger. Og maktmennesket segjer at denne «utviklingen» må gå sin gang. Dei smålåtna som berre krev atomfrie soner, er fárlege.

Framtidi er uviss.

Den største skalden i det store Noregsveldet såg i veldige syner kor folk og udyr og politiske halvgudar tynte kvarandre, kor jordi loga og gifteim gøyste og alt sokk i hav. Det var ragnarok, undergangen. — Då skulde ein tru det var ikkje meir. Men den vise volva såg meir. Ho såg andre gongen jord stiga op havet, grønklædd, med fossar som fell og med skinande ørn i himlaleite. Volva ser unge menneske som minnest gamle livsformer og som leitar og finn, dei leitar og finn *gulltavlene i graset*, dei varige og verdfulle, dei som aldri kan gå til grunne, voni um det vene.

Conrad Clausen

Landsnamnet på frimerke

Nyleg fekk me i hende frimerke der både landsnamni er uppførde — **NOREGNORGE**. Vestmannen vende seg til Postdirektoratet som fortel at dette skal gjerast til ei fast ordning; alle bruksfrimerke vert etter kvart teksta med både Noreg og Norge.

Kontorsjefen i Postverket vona dette vilde koma både stridande partar i møte.

Me skyt til at etter vårt syn er dette ei god og rettvis løysing. Til den same ordning kjem for serfrimerke med, må me nok framleis sjå etter at Noreg-namnet vert jamstelt i ser-seriane. Men i alle høve fortener Postverket ros.

«Gud signe Noreg sitt land»

Er det noko som hev lett for å breide seg i åkeren, so er det ugras. So òg i málákeren. Noko som hev breidd seg aller verst er desse umskrivingsordi «sin», «si» og «sitt». Desse ordi vert nytta i staden for genitiv s-en, og serskilt for málfolk eller folk som gjerne vil tala og skrive eit so godt norsk mál som rád — er desse ordi følande gjæve. Mange gode málmenn hev nytta desse ordi i eigedomssamanheng, og difor trur me at dei er gode for norsk málbunad. Jamvel den store málhovdingen Gustav Indrebø nytta denne umskrivninga i visse høve — inntil han sjølv uppådaga at det var eit framandelement i det norske mállet.

A koma med ein sovoren påstand som dette,

serleg for vestmenn, er vel som å trampe i klaveret, og det er lett skynleg. I «Prøver af landsmålet i Norge» viser Ivar Aasen til at denne umskrivninga av genitiven, «er meget utbredt i det Vestenfjeldske» (side 58). Merknaden tyder på at den er elles lite kjend, og at den er «meget utbredt» tyder på at den slett ikkje er einedande. Ivar Aasen nemner og ovring i ordbsi si.

Der nemner han at ho og finst «i de nordlige egne», døme «Grannen sitt», «d'er Aalmugen sin Eigedom». Her viser han elles til at «noget lignende bruges også i Dagligtalene i Tysk».

Professor Indrebø hevdar i Norsk Målsoga (side 259) at umskrivninga med *sin* vel kann ha-

va ei rot i norsk ordleidning, men han meiner at det kjem av ei mistyding. Han meiner at det er eit lán frå tysk. Han kallar det «garpegenitiv». Ho finst i tyske og danske målføre og i nederlandske, seger han.

S-genitiven finst det nøgdi av i gamle norske skrifter, so den einaste årsaki til at han ikkje skulde vera norsk, er truleg at me hev han sams med dansk og andre germaniske mál? Rett nok kan me få groteske døme på bruk av s-genitiven som i ordleggjringa: «Birkelunds skoles foreldrelags arbeidsutvalgs møte.» Men set me «sin» og «sitt» i staden for s-en ser me til fullnads kor ille det kan verta.

So lenge me trur at «sin», «si» og «sitt» er gode ordleggjingsmåtar hindrar det ordleggjring som: «Arbeidsutvalet i foreldrelaget for Birkelundsskulen».

Toralf Bergwitz

Plunder med verb

Det stod i ei overskrift i eit målblad: «Eit hus á voksa ix. Eg lurde på om det var ost dei skulle voksa der. Men så var det huslyden som skulle ha rom til å veksa. Vanskapningen er eit døme på korleis bokmål kan øyda málkjensla.

Verbet å veksa vert elles bøygt noko ulikt frå stad til stad. Men i normal-nynorsk skal det bøyast: veksa — veks — voks — vaks. Eit anna verb som ofte vert bøygt feil, er: lesa — les — las — lese. Ofte ser ein les i fortid, og i partisipp jamvel *har lest*. Lat meg nemna sitja — sit — sat — sete med det same. Det er ikkje uvanleg å sjå set i notid: «Han set og les». Det er parverb som soleis ofte vert rota saman.

I same målbladet skreiv dei om ein fange: «Då han slepte ut att, tok han til å selja sild». Her er det parverb som vert bytte om: eit lint som tek objekt, i staden for eit sterkt som til vanleg ikkje tek objekt. — Fangen slapp ut att, for di dei sleppte han ut. (Dei slepte han vonleg ikkje ut!)

I Bergen er dei meistrar til å rota med par-

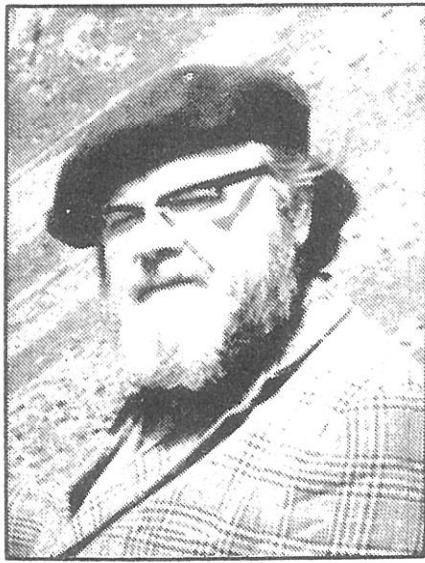
verbi: Dei har «logge i ovnen» og «lagt i sengen» og jamvel «sittet poteter». Det verste er at usikken breir seg utover bygdene og. Feil med parverb måtte eg ofte retta i stilane. Difor sette eg opp nokre døme på tavla: Ho *hengde* kåpa i gangen. Kåpa *hang* der i går. Han *slengde* øksa frå seg, og gjekk berre *slong* om dagane. Ho *brende* brevet, og det *brann* godt. — Når eg les om eit hus som er *nedbrent*, undrast eg stødt på kven som gjorde det. Det som politiet straks kunne slå fast, var vel at huset var *nedbrunne* då dei kom der.

Sist i stykket om han som selde sild, stod det at dei frammotte «fekk noko å grunna på». Me kan *grunna* eit hus (på sand eller fjell). Málaren talar om å grunna veggene i eit rom, og me kan *grunna* ein påstand. Men det er mangt ein kan *grunda* på. Og skulle ein koma til å grunda på korleis eit ord skal skrivast, så er det råd å slå opp i ordlista — eller i ei málære. Alle mál må læra.

Vårt eige og!

Sigurd Sandvik

Norsk salmebok stuttiva?

Som lesarane veit, hev Vestmannen vore sers kritisk til den nye Norsk Salmebok, og i nr. 1/1986 skreiv Sigurd Sandvik hardt om skamfaringi av Blix-salmar i denne salmeboki. Me hev tala med Reidar Djupedal, professor i nordisk språkvitskap ved Universitetet i Trondheim, seljeværing, og dessutan vel vår fremste Aasen-kjennar, han hev m.a. æra for at me fekk det rikt kommenterte 3-bandsverket med Ivar Aasens Brev og Dagbøker.

Djupedal stikk ikkje under teppe at han hev lite godt å segja um Norsk Salmebok, som etter hans mening ikkje burde ha kome ut i det heile. Her er gjort språklege brigde utan vyrndad for diktarar og diktverk, utan málkjensla og poétisk sans. Ordet *dilettantisme* ligg ikkje langt undan. Som Sigurd Sandvik er Reidar Djupedal serleg misnøgd med den medferd Blix hev fenge.

Det beste er at kyrkjelydane held fast på Ny-norsk Salmebok som før, segjer Djupedal. Um det trengst, kunde Nynorsk Salmebok revideraast og gjevest eit tillegg. Men Djupedal ser eit ljospunkt. Han tvilar på um den nye Norsk Salmebok vert serleg gamal.

Mange fleire enn Vestmannen set voner til denne spådomen frå Reidar Djupedal, som elles nyleg skreiv ferdig eit arbeid um örstingen og vestmannen Hans Mo. Dette arbeidet feir me lesa i Mo-biografien som snart er ventande.

Haustfjellsdrøs

Jau tykkjer eg
du ser på meg, gråskalle,
storemann,
med gløseaugo dine.
Blinkar du
til meg?

Eg tykkjer tåror renn
kjakelangs
radt ned i gulglisne
bjørkeskogen.
Er det av di
det haustar
du græt?

For det at lune lauvet
kring halsen din
blæs på fjorden no?
Eller er det av di
du lyt stå der
og skoda
i ævelege tider?

Jau er du visst vorten
kvitleg i gråhausen,
steinkall.

Rukkepanna svartnar.
Andlitsfurone
er djupare vortne.

Er noko gale?

Kjenner du deg vanvryrd?

Ja, folk
har nok med seg sjølve,
for tidi.

Lag eit steinsprang, då!
— granittgubbe!

Nys or nasa
kliande ramnereiret, no!

Lag litt bulder —

og dei vil
sjå opp til deg att.

So kan du kvila
vinterkvila
nøgd.

Gunnar Gilberg

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 75,— for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland, 5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027

Lysingar:
Alf R. Lygre,
Gjøasvei 42, 5032 Minde
Telefon 05-28 76 19

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6142 Fiskabygd
telefon 070-21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
telefon 05 - 22 67 00.

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
telefon 05 - 31 79 29/31 31 16.

TRYKK: A/S DAGEN TRYKK, Bergen

Komande nynorsk bokhaust

På *Gyldental* kjem Johannes Heggland med ny roman til hausten, «I syndefallets teikn». Heggland er millom våre aller fremste nynorsk forfattarar, um ikkje alle målblad hev oppdaga det; han hev ikkje for vane å gjera seg til mediekjendis. På *Gyldental* gjev elles Audun Nilsskog og Helge Torvund ut diktsamlingar, Arvid Torgeir Lie ei novellesamling, Åse Gruda Skard memoarar, medan Leiv Arne Grimstad kjem med ei barnebok soin heiter «Audun i Kirsebærlunnet».

På *Cappelen* kjem ein roman av Rolf Sagen, og på *Aschehoug* finn me namni Trygve Bjørgo, Liv Holtsgaard, Geirr Lystrup, Hermann Starheimseter og den tvispråklege Frode Grytten frå Hardanger.

Ein stor part av mållitteraturen kjem på *Samlaget*, og her kan me venta romanan av Inger Mo, Dag Helleve, Signe Seim, Ola Jonsmoen, Rønnaug Kleiva, Agnes Tertnes, Astor Furuseth og Ivar Grimstad. Arild Dahl og Solfrid Silvertsen hev skrive novellesamlingar.

Lyrikar på *Samlaget* er Jon Fosse, Alf Saltveit, og Signe Kristin Djuve. Dessutan kjem fleire barnebøker, m.a. ei bok av Marit Kaldhol.

På *Lunde* kjem den årvisse «Norsk år-bok for barne- og ungdomslitteratur» som Audun Thorsen steller med. Jostein Krokvik hev skrive ei diktsamling, og Liv Randi Bjørlykke er forfattar til ein biografi om dei two toneglade damone som kaller seg «Vestlandsjentene». Elles vert det sterke nynorske innslag i den kristne forkynningsserien til Trygve Bjerkrheim.

Etter de me høyrer, er det enno ikkje visst kva *Fonna* kjem til å gjeva ut, men forlaget vert på bokmarknaden til hausten.

Elles er dette vesle yversynet vårt langt ifrå fullstendig.

Heie og Høydal på Dreyer

Sigbjørn Heie sender ut ei ny bok på Dreyer til hausten. Det er ei diktsamling, og tittelen er «Dogg». *Aslaug Høydal* hev kome på dette forlaget i mange år, og boki hennar i år heiter «Skjelv i vidovne skogar». Både Heie og Høydal er språkleg medvitne forfattarar, sermerkte kvar på sin måte.

Kunstnersamfundet

i Bergen hev på årsmøtet sitt valt uppatt målaren Waldemar Stabell til formann. Kunstnersamfundet held møti sine i den tidlegare Rusticheimen «Urdi» på Damsgård i Bergen, og der vart det i fjar skipa ei sjeldsynt utstilling av islensk grafikk, og Forseti Islands, Vigdís Finnabogadóttir, opna utstillingi. Det hev og vore ei utstilling av nokre av teikningane til Ingjald Bolstad.

Norsk språkråd og representasjonsretten

Ivar Aasen-Sambandet sökte vinteren 1986 um utsendingsrett til Norsk språkråd der Sambandet hev vore utestengt. Laget fekk avslag, og i avslaget heiter det at «det skal vere like mange bokmåls- som nynorskrepresentantar i Språkrådet, og ein kan derfor ikkje utan vidare endre medlemstalet for den eine målformen». Det heiter og at då Stortingsmelding nr. 16 — 1983/84 um offentleg målbruk var uppe i Stortinget, «vart det vedteke at medlemstalet skal bli skore ned ved at Stortinget ikkje lenger skal nemme opp medlemmer».

Dei oppgjevne grunnane hev lite med saki å gjera og dei talar ikkje imot representasjonsrett for Ivar Aasen-Sambandet. Derimot fell det i augo at Kultur- og vitaksdepartementet sende avslaget den 2. mai — medan landet hadde eit forretningsministerium.

Lovi um Norsk språkråd er frå 1971, og den yverstele fyremålsparagrafen slår fast at det er eit «råd for språkvern og språkdyrkning». Etter kongeleg resolusjon skal Språkrådet ha 42 medlemer, 21 for nynorsk og 21 for bokmål. Rett til å velja rådsfolk hev Stortinget, NRK, Universitetsrådet og samskipnadene til lærarane, forfattarane, bokutgjevarane, skodespelarane og pressa.

Målørsla og riksma尔斯rla skal i prinsippet velja talsmenn/talskvinnor på like fot:

Riksma尔斯bundet	2 rådsmedlemer
Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur	2 rådsmedlemer
Noregs Mållag	2 rådsmedlemer
Norsk Måldyrkingslag	1 rådsmedlem
Det Norske Samlaget	1 rådsmedlemer
Landslaget for språkleg samling	2 rådsmedlemer

Det er innlysande at Norsk Måldyrkingslag er underrepresentert i hove til sistersamkipnaden på hin kanten, Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur. Den vantande talsmannen for Norsk Måldyrkingslag hev Det Norske

VESTMANNEN

minner med dette sume tingarar um bladpenger. Det er nokre som ikkje hev sendt dei 75 kr. som bladet kostar i 1986.

VESTMANNEN
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.
Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027.

Samlaget som i dag er eit vanleg forlag og i praksis fær tvilelt språkrådsrepresentasjon etter at Samlaget hev nynorsktsmannen for bokutgjevarane. Landslaget for språkleg samling vert i språkrådsamanhang rekna for eit tvihovda vesen med representasjonsrett både for bokmål og nynorsk. Landslaget hev vore ein framdrivar for opplysingi av nynorsk, og ikkje alle finn det like naturleg at dette Landslaget er med i eit «råd for språkvern og språkdyrkning». Sume meiner at Landslaget burde ha *ein* rådsmedlem — ein bokmålsmedlem.

Kva med utsendingsretten til dei samskipnadene som ikkje på nokon måte er knytte til målarbeid/riksmålsarbeid? Den som kjenner litt til oppnemningsmåten i sume slike samskipnader, kjem gjerne i tvil um kor velgrunna denne retten stundom er. Dessutan kunde heilt andre samskipnader enn dei som i dag nemner upp rådsmedlemer, få representasjonsrett med eit stor grunn, um ikkje større.

Klårt er det at ikkje minst sidan Norsk Måldyrkingslag er underrepresentert, burde Ivar

Aasen-Sambandet koma med i Språkrådet. Båe desse samskipnadene legg ei hovudvekt på målvern og måldyrking. I fall det ikkje vart gjort andre bridge i representasjonsretten på nynorsk-sida, gjev det seg sjølv at rådsmedlemer fra Sambandet måtte uppvegast med ein annan rådsmedlem for ein samskipnad på hi sida.

Med undrast på um det ikkje er tid å umskipa Norsk språkråd. I ein liten understfelt settningsslek i lovi um Språkrådet heiter det at Språkrådet skal «støtte opp om utviklingstendenser som på lengre sikt fører målfomlene nærmere sammen». Bokmålsreini bryr seg lite um denne underleiken, medan fleirtalet i nynorskgreini nytta ordi til heimel for einsidig tilnærming. Det er ynskjeleg med eit bridge i lovteksti på dette punktet, serleg sidan teksti vert misbrukt. Og ynskjeleg er det at kvar grein i rådet vart meir sjølvstendig enn no — gjerne jamstelte og samarbeidande råd for kvar mål.

So lenge Norsk språkråd er skipa på lag som i dag, er det eit demokratisk og sers rimeleg krav at målrøktsamskipnader fær like mange rådsfolk i nynorskgreini som tilsvarande samskipnader hev i bokmålsreini. Ivar Aasen-Sambandet må få sin rådsmedlem. Det gjeld eit kulturpolitiske prinsippspurstmål, og det er ingen grunn til å slå seg til tols med eit avslag som kom i eit kulturpolitiske interregnum.

Bokreidingslagsbøker i kjømdi

Formannen i Norsk Bokreidingslag, Jon Askeland, fortel til Vestmannen at det fyrebels er gjeve klårsignal for 4 bøker på Bokreidingslaget i 1986. Bøkene er ventande til hausten.

Asmund Farestveit hev skrive ein historisk roman frå 1700-talet, «Berserken og mor hans». Forfattaren døydde våren 1986. Fyrste romanen hans, «Klårfjell», kom for gode 10 år sidan og vart påaana både for mål og innhald. Jølstradiktaren Anders O. Klakegg hev skrive um den kjende målaren Nikolai Astrup som var mykje knytt til Jølster. I boki vert det m.a. attgjeve eit forvitneleg brevkifte millom Nikolai Astrup og Hans E. Kinck, fortel Askeland, og me trur dette er ei bok å glede seg til. Ingebjorg Sandstaa Sandvin hev gjort ferdig fjorde band i bokrekka si som krinsar i grenselandet millom livsskildring og skjønnlitterær diktning. Tittelen på den nye boki er ikkje endeleg fastsett, men Sandstaa Sandvin hev vunne seg mange leesarar, ikkje minst i Hardanger. Norsk Bokreidingslag hev gjort eit storarbeid med å få ut bøkene til Halldor O. Opdal, den landskjende folkeminnesamlaren frå Hardanger som døydde i år og let etter seg ei rad manuskript. I år kjem ei ny bok i serien «Makter og menneske. Folkeminne ifrå Hardanger», fortel Jon Askeland.

Landskapsbilete med to personar

Me går på ein veg som synest usynleg. Likevel er det vår veg i dette stilt fallande summarregnet. Me ser det me vil sjå i dette våte, grøne og grå landskapet. Vårt landskap òg.

Ei varleg susing gjennom tunge tre som dimmest inn i kvelden. Det utsydelege er alle stader. Di hand. Mi hand. Landskapet sitt våte nærver, og så vegen som er usynleg. Likevel er han der. Vår veg.

Me har vore her og halde summar saman. Ei veke som no er all, og dermed kverv inn i det usynlege, det som inkje er. Nett det som er vårt.

Seinsumarkvelden er utan ljod. Ikke eit ord har me for kvarandre. Ingen ting å dela, og så alt som berre kverv....

Fortvilinga ligg i di hand og i mi. Ei fortviling som me so skal bera einsam kvar for oss.

Bera med oss bort frå dette grånannde, stillferdig våte summarlandskapet. Ei veke her som vil stå att i minnet, og så verta eit stendig bleikare landskapsbilete med to personar.

Sigbjørn Heie

Mange tusund kilo moro

Tekst: Arne Horge
Teikning: Kari Anne Horge

Aslak og Ivar heiter two grannar som ofte hjelper kvarandre. Det kan vera i slåtten og i eplegravsten eller elles når det trengst. Bætta har brattlendte, småvorne gardar med store steinrøyser som minnesmerkjer over gammalt og nyare slit. Bætta har lagt upp mykje Stein, brote laus Stein, pløgd upp Stein, velta Stein inn framum bulldoserskjær og gravemaskinskuff, pelt Stein i traktorhengjar og sponn og brukte Steinmerr og koyrt Steinrøyser på vetroføre med hesten saman til endå større røyser og gjort jordvegen vidare og utkantane mindre. Dei kan med Stein, Aslak og Ivar.

So var det i siloslåtten at Ivar var hjå Aslak og arbeideide, og Aslak skulde vera med Ivar atte. Då tok høygaffelen hans Ivar til å lekre på skaftet medan han kasta ned noko gras etter motorslåmaskini i ei bratt hall. Like ved renn bekken som deler jordi hans Aslak i two, og yver bekken hadde Aslak lagt all steinen frå bætta sidor. Dei siste hadde vore nokre store, jordfaste kultar som far hans ikkje hadde rådd med då han braut noko i si tid. Det var digre, merkeleg firkanta og reinskorne steinar, og Ivar stelte seg innat den

som lag mest lagleg til og fata ein nevastor Stein og nøa naglen på høygafelen mot den store kampesteinen som hadde ei arbeidsflate mest som eit høvelag kjøkenbord i passeleg høgd.

Og Ivar sa det ved Aslak at jammen var dette ein god Stein å arbeide på, og då fekk han eit svar som han aldri skulde koma til å gløyme i det steinlivet han hadde atte. — «Du kan få'n, du, Ivar. Ta og reis med'n. Han er berre vel so kubikken. Eg har nok av dei». — Dei smilte til kvarandre og visste at dei var vener og kjende kvarandre godt.

Herverk mot Blix

Kyrkjesogelaget forfærd yver språk-vandalane i salmeboknemndi.

På årsmøtet i Kyrkjesogoaget for Bjørgvin bispedøme, som vart halde i rådssalen til Vestlandsbanken, kom det sterkt kritikk yver det herverket som er gjort mot nynorske salmar, serleg mot Blix-salmene, i den nye Norsk Salmebok. Det var semja um at noko må gjera til å retta oppatt skadane, og det vart nemnt anten ei ny salmebok eller eit tillegg der Blix og andre av dei store kjem i si eigi klassiske form. Årsmøtet valde ei nemnd til å greida ut dette, og med i nemndi kom prost Alv Askeland, høgskulektor Olav Farestveit, journalist Ludv. Jerdal og sokneprest Svein E. Kvamsdal.

På årsmøtet, som hadde samla mykje folk, var det ingen som tok ordet til forsvar for Norsk Salmebok. Men dei kritiske røystene var mange og sterke. Det kom sterkt kritikk imot Salmeboknemndi, som hev late lappemakarar stella med Elias Blix og andre salmeskaldar, lappemakarar som er so ukunnige i norsk mål at dei hev gjort språklege mistak som grensar til hendesløysa. Ein av talarane viste til utsegner frå målkunnige folk som professor Reidar Djupedal og forfattaren Ivar Eskeland. Dei hev bætta gjeve klare døme på at mange nynorske salmar i Norsk Salmebok vantar den lyriske form. Når dertil kjem at Blix, Hovden, Bernt Støylen og Matias Skard er ille medfarne av ukunnige «målrettarar», måtte resultatet verta ei salmebok som norske kyrkjelydar burde ha vore sparde for. Tilmed den klassiske Olsoksalmen av biskop Jens Gleditsch — «Da Olav konge bøyde hodet» — (på bokmål) er teken ut.

Bjørgvin bispedømeråd fekk sterkt kritikk på

Til side 5

1000 år sidan jomsvikingslaget

Hjørungavåg-stemne 14.-17. august

Sogespel og monumentavduking

Etter sogetradisjonen stod det vidspurde slaget med jomsvikingane i år 986. Sjøslaget stod på Sunnmøre, og frå gammalt hev ein meint at flotane møttest ein stad ved Hjørungavåg på Hod — det gamle namnet for Hareidlandet. Dette er framleis vanleg meinung um slagstaden, men nokre få avvikande røyster hev late seg hoyra.

Hareid kommune sette ned ei nemnd som skal skipa til ei nasjonal storstemne i tidi 14.-17. august. Formann i nemndi er Johannes Llavåg, tannlækjar til dagleg. Han fortel at til høgtidi vert det innbode målsmenn for kongehus, riksstyre, storting, forsvar og kommunale og fylkeskommunale styresmakter.

Ei viktig uppgåve for nemndi er å få reisa eit verdig minnesmerke — eit nasjonalmonument. Nemndi hev fest seg ved eit utkast av kunstnaren Einar Magne Flø frå Ulstein. Monumnetet vert ein betongskulptur, 10 meter høg, som skal reisast på Overåneset ved Hjørungavåg, godt synleg frå skipsleid og land. I Hjørungavåg sentrum skal det reisast ein minnebauta med bronserelieff av Håkon og Eirik jarl. Jarlane var planleggjarane bak slaget; dei kalla ut leidangen og stod i brodden for kystfolket mot framande innstrengjarar. Til 1000-årshøgdi kjem P. F. Waage, Ulsteinsvik, med eit minneskrift som tek for seg slaget, bakgrunnen for slaget og fylgjone for landet.

Under tilskipingane vert det uroppføring av kantate av Johan H. Grimstad. So skal ein synna fram eit sogespel som Wibeke Knagenhjelm, Kaupanger, hev skrive og Henning Sommero sett musikk til. Denne framføringi

er det tanken at Møre og Romsdal Regionteater og Hareid Amatørteater skal taka seg av, og instruktør er Terje Hartvigsen ved regi-onatteatre. Vonleg skal dette sogespelet seina-re forast upp árviss.

På tilskipingane kjem mange programinnslag i tillegg. Det vert m.a. utstillingar av kunst og sagalitteratur, tevlingar, uppvisingar, song og musikkinnslag, feststillingar i Hjørungavåg og på Hareid, historisk utgreiding av prof. Kåre Lunden, deklarasjon av Gisle Straume, fotballkamp millom eit norsk og eit dansk lag, militærparade m.m. Det vert varde-trending, og til stemnestaden sigler ein flote med marineskip, sjøheimversbåtar, «Saga Siglar», Kvalsund-båtane og andre farkostar.

Jomsvikingslaget gav etterljam ikkje berre i Noreg og den norske soga, men i soga til gran-nelandi. Difor er det ikkje meir enn rimeleg at Johannes Liavåg og tilskiparane ventar gjester

frå utlandet — frå Danmark, Island, Færøyane og Sverike.

Alt i alt er det upplegg til ei *nasjonal storstemna*.

Kva hende i det minneverdige sjøslaget i 986? Vestmannen skrev litt om det i nr. 6/1985, og me skal ordleggja oss stutt. Danskekongen Harald Gormson (Blåtonn) og sonen Svein Tjugeskjegg vilde halda oppje herredøme over Noreg. Svein kalla jomsvikingane til hjelp, ein stridsvan sjørøvarflokk som heldt hamn i Jomsborg ved Oder-mynnet, der det i dag heiter Wollin (i Polen). I sogekjeldor, heller tvilsame, les me at jomsvikinghovdingane tre-ga stygt på lovnaden um å hjelpe; dei tok munnen for full i drukkenskap. Leigeheren sigde nordetter langsmed dei norske havstrendene, herja, rana og drap. I millomtidi samla jarlane Håkon og Eirik folket i Kyst-Noreg. Då jomsvikingane hadde krigssigt Hod, møtte dei uventa den norske leidangen som etter ein vill og blodig strid vann siger. Til sjølve slaget knyter det seg eventyrlege tåttar som me kan-sjek ikkje bør tru altfor mykje på. Håkon la-dejarl måtte ofra den 7-årige son sin, heiter det, før stridslukka snudde seg. Då fekk jomsvikingane ei hagleskur i synet, og det vart for mykje. Jomsvikinghovdingen Bue digre hadde two gullkistor, og som han, såra til ulivs, såg at slaget var tapt, stupte han utanbords med kistone under armen.

Dette er sjølvsgaet utan historisk grunnfeste, og det er heller ikkje historisk fastslege at slaget stod i nett år 986. Men historikarane mei-ner flotane møttet ein gong millom 974 og 995, og ein hev funne det rimeleg å festa sēg ved året 986.

Hjørungavågen vert i dag helst kalla Liavågen, men Hjørungnamnet finst att i stadenamningar. Nokre fluder utanfor vågen vart på gamalnorsk kalla Hjørungane, og på folke-munne hev gamle segner knytt slaget til denne vågen.

FRÅ IDROTT TIL DIKTING

Andreas Engebø:
TROLLHEGG OG VILL RABARBRA
Sogn og Fjordane Magasin, Førde, 1986

Ein god tittel fekk fyrste boki til sunnfjordingen Andreas Engebø, lærar i Holmedal, idrottsmann før han tok skrivingi fatt. Boktittelen er henta frå eit dikt med

same namn som opnar for grunnleggjande tankar i boki — vilje til vern um natur og rotfeste, og brodd mot pengejag. Eit anna drag er samkjensla med veike og nedstøytte.

Men Engebø spelar på ulike strenger, både i form og innhald. Ser me på formi, tykkjer eg kanskje best um sume stutte, aforismeliknande tankekorn, som t.d. «Rykta»:

Det er mange
som går bort
og etterliknar
sitt rykte.

Nokre rimbundne dikt finn me millom dei rimfrie, og eg undrast på um ikkje den bundne formi høver Engebø godt. Men denne formi krev gjerne umfram mogningstid og finpussing. Serhendes haltar det litt i rytmien, som i 5. vers av «Draumen om snøkvit hegg». Her hadde det lønt seg med meir arbeid. Med eit anna ordval hadde diki her og der gripe djupare; lettflytande lyrikkord tek ikkje alltid sterkest, og stundom veikjer dei tanken bak. Kva for eit «jarngrått andlet» er løynt «bakanfor skinn og skjegg»? Skinn?

Nok pirk — Eg skulde tru diktlesarar vil finna mangt gledeleg i denne fyrste

samlingi til Andreas Engebø. Interessa for lyrikk er ikkje ring i vår tid, og Engebø må trygt leggja i veg med neste bok.

Bokumslaget er fint utforma av Arila Bergstrom; eit par av dei elles gode teikningane inne i samlingi, synest derimot noko bleikvorne, truleg eit utslag av den fototekniske attergjevingi.

Ros til Sogn og Fjordane Magasin som arbeider seg inn på bokmarknaden. Slike forlag trengst.

J. Kr.

Herverk mot Blix....

Frå side 4.

årsmøtet. Bispedømerådet i det bispedømet som hadde flest kyrkjelydar med Nynorsk Salmebok sa i si fråsegn um salmebokutkastet ingen ting um den herjingi som nynorske salmar hadde vore ute for. Derimot var rådet vyrk for sum av det som var på bokmål.

Årsmøtet i Kyrkjesogelaget valde og ei nemnd for arkivspurmål, med i den nemndi kom Rolf Roar Fossum, Bjarne Nilsen og Arne Skeie.

Alv Askeland hadde sagt ifrå seg formanns-arbeidet, og ny formann i Kyrkjesogelaget vart organist Kristen Øgaard, varaformann vart sokneprest Svein E. Kvamsdal. Skrivars vart Astrid Gjertsen, og dei andre i styret er sokneprest Nils-Aksel Mjøs og Bjarne Nilsen. Varemann vart Stein Eirik Foss, Ivar Molde og Knut Ingebrigtsen. Skriftstyre for árboki er Stein Eirik Foss, Nils Aksel Mjøs og Kristen Øgaard.

Frå Fjon til Fusa

Frå Fjon til Fusa, Årbok 1984, kom noko seit — i alle høve til Vestmannen. Men godt kom ho, denne rosverdige årboki for Hordamuseet og Nord- og Midhordland Sogelag. Skriftstyrar *Conrad Clausen* hev, som alltid, ei fin hand.

Det fyrste som møter lessaren er ei grunnfaranande utgreiding av *Eigil Lehmann um Hildina-kvædet, ei av dei viktige kjeldene til kjenntskap um målet norn*, dvs. norrøn mål slik det frå slutten av millomalderen heldt seg på Katanes, Orknøyane og Hjaltland (Shetland). Kvædet er på Hjaltlands-norn, og den skotske granskaren *George Low* skreiv det upp etter ein Hjaltlands-bonde i 1774. Fleire málvitksapsfolk hev arbeidet med kvædet seinare, m.a. *Marius Hægstad*. Andre kan døma betre enn eg um dei språklege finrekningane, men forvitneleg er det å sjå dei 35 norn-versi yverførde til meir vanleg norrøn skriftform, og til normalnorsk — noko målføretiljamna.

Ein millomalderglytt frå ein annan kant fær me i ein artikkel av *Dr. T.M.Y. Manson*, umsett frå Shetland Life. Etter skotske tradisjonar stod det eit slag millom Håkon Håkansson og skottekongen Alexander III i 1263 ved Largs i Clyde-fjorden. Striden galdt Sudrøyane. Manson kjem til at det knapt var noko slag — berre ei liti trefning — slik norske kjeldor fortel. Håkon døydde stutt tid etterpå, og sonen, Magnus Lagabøtar, mindre prestisjerden, gjorde semja med skottekongen som fekk Sudrøyane mot ei årleg avgift. Avgifti vart stroki av danskekongen Christian I, han som pantsatte Orknøyane og Hjaltland til skottane (1468/69).

Dagfinn Breistein greider ut um sorenskrivane i Nordhordland, frå kring 1636 då fyrste skrivaren dukkar upp, og fram til 1814. Sorenskrivaremabetet vart etter kvart viktugt, og berre dansk vart utnemnde til skrivrarar, heiter det i artikkelen som hev opplysningsar verdfulle for sogeinteresserte langt utanfor Hordaland. Lokalhistorisk verdfull er òg soga um lensmennene i Alenfit skipreida, fortald av fylkesmann *Nils Hjelmteit*. Alenfit skipreida femnde noko vidare enn soknene Seim og Alversund, og namnet vert stundom skrive Olundefit (Asgaut Steinnes, Knut Robberstad).

Alle emne i årboki fortener umtale, men den vesle plassen vår set tronge grensor. Åse Enersvedt skriv um ei vestlandsk brurekruna frå 1600-talet, Møgsterkruna, verdsett til kr. 60.000,—, ei sersynt kruna med ei sersynt soga. Håkon Aasheim tek fyre seg barneekteskap og skilsmål på 1700-talet (frå Osterøy); det siste høreste heller rimeleg i dag, det fyrste sers urimeleg, men Aasheim fortel um brurer ned til 14-årsalder. «Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme» var 100 år i 1979, og Øystein Frøiland gjev glyttar frå lagssoga, medan Arvid Årseth skriv um «lokalhistorisk seminar på Alver i 1984». Asbjørn Veland fortel um Michael Sars, prest i Kinn, seinare Manger, som på slutten av livet fekk eit professorat i det emnet han alltid interesserte seg for, zoologi. Morosamt er diktet «Vasselen og eg» av Inga Addington, upplese då Olav Toft vart slengen til St. Olavs riddar i 1984. Leif Sælensminde skriv tankevekkjande um «Far etter folk i Fyllingsdalen», minne frå den ikkje so fjerne tidi då Fyllingsdalen var jordbruksrend, fyre innlemingi i Bergen. Er det framgang alt som framgang vert kalla?

Sverre Hausberg skildrar levande ein skulevinter og eit litteraturskeid på Fana Folkehøgskule, og her er det freistande å stogga litt. Skildringi av folkehøgskulivelvet i 1923 toppar seg opp i ein umtale av skulestyrar Martin Birkeland, ein stor talar same um fyrste øvingsta-

NYNORSK INN I BYANE?

Tanken på å gjera nynorsk til bymål er ikkje ny, og emnet fører stort rom i nr. 1/1986 av *Mål og Makt*, tidsskriftet til Studentmållaget i Oslo. Skriftstyrer og serleg Finn Gabrielsen legg fram synsmåtar som me gjerne skulde gjeva att um plassen rakk. Me festar oss ved at Gabrielsen — um me skynar han rett — ser med velvilje på tanken um «regionale variantar av nynorsk», noko Vestmannen slett ikkje er framand for. Gabrielsen undrast på um ikkje «toleransen (er) meir utvikla enn nokon gong» millom málfolk, og dette samsvarar med vår eigi røynsla; me trur sanneleg han hev rett.

I det leseverdige heftet fortel *Arne Lauvhjell* um «72-arane — ved ein av dei», medan *Mag-*

ne Heide skriv sers opplysande og yversynteg um målstrid i Troms 1938-45. Frammot 50 prosent av borni i bygdene i Troms hadde norsk opplæringsmål på det meste. Ein samtal om Samuel Beckett millom Åshild Eliasen og Bjørn Endreson ved Det Norske Teatret, kastar nye ljøsglimt over Becketts diktning.

Tidskrifti for *Mål og Makt* er *Skippergt. 21. 0154 Oslo 1*, og der fær ein både siste og tidlegare hefte. Studentmållaget er i knipa etter Oslo kommune stogga lovværingane til laget, men ei storinnsamling hjelper venteleg laget yver vanskane. Og kanskje kjem hovudstads-kommunen på betre tankar?

MÅLKVOTERING

Ei tid var det uskriven regel at kyrkje- og skuleriksråden brukte nynorsk. I dag hev me både ein kyrkjeriksråd og ein kulturriksråd, men korkje dei eller andre i riksstyret er málfolk. No er det ikkje grunn for nokon til å leggja partipolitikk i dette, for det var slett

ikkje betre fyre maktskiftet heller.

I desse kvoteringstider er málfolk heller stillfarande med sine kvoteringsskrav. Enn um me tok til å tala um målkvotering — t.d. i riksstyret? Det finst kvoteringsskrav som er urimelegare.

len i klasseromet til Lars Eskeland var lite vel-lukka. I utgreidingi um litteraturskeidet fær me kjappe bokglint, og me kjem sume bokkritikarar og diktarar nær inn på livet, nokre i fullt arbeid framleis, nokre burte — som Olav Dalgard, Sonja Hagemann, Johs. A. Dale og Sverre By. Eit lite tillegg til autorisert boksoge. Sverre Hausberg hev tidlegare skrive um far sin, *Steffen Hausberg* (same årbok for 1978, 1982, 1983). I siste årboki gjev han att (med eigi innleiding) eit sogespel etter Steffen Hausberg, «Harald Hårfagre og Gyda frå Hordaland». I det vesle stykket møter me m.a. Halvdan Svarte, Ragnhild og Harald Hårfagre.

Skildringi er romantiserande og historisk tvil-sam. Men held me dette utanfor og tek stykket for fri diktning um personar som sant nok hev historiske namn, so går det ein fredzmanande understraum gjennom sogenespelet som kanskje kunde forsvara framföring t.d. i amatøreteater eller ved ei historisk minnehøgtid. Dette til etertanke.

So langt eg kan jamföra med tidlegare årganger av «Frå Fjon til Fusa», held Årbok 1984 trygt uppe den gode tradisjonen for denne skriftrekkja.

J. Kr.

Personkortet til sparebankane Kortet dei snakkar om!

Bruk det som betalings-middel i Noreg og verda elles. Bruk det som kredittkort. Bruk det til a ta ut kontantar døgeret rundt i Noreg og elles i verda. Personkortet kjem langt pa veg i staden for kontantar og sjekkar — det finst ikkje noko anna kort på marknaden i dag som kan brukast pa sa mange matar.

Alt du treng
SPAREBANKEN VEST

Garm d.y.:

EIT SMEIKJE ORD

Av gamal vane les me i høvelege stunder ålesundsbladet Sunnmørsposten. Her i vår kom me yver ein stubb av ei ålesundsmor som fortalte sers levande um døtrene sine på åtte og elleve år. Den eldste hadde råka til å finna ei gamal og avlagd dongeribuksa som ho skamfor og vanflidde på det verste, for ho vilde ha plagget til skulebruk. Då ho sist på saumfor underverket, tykte ho — og no kjem det — at buksefilla hadde vorte til ei utrolig *smeikje bukse*. Det same tykte systri, venene, veninone og fleire til. Buksa var *smeikje*.

Som lesarane nok luktar, er ikkje dette ei utgreideg um dongeribroker og buksemotar. Alle lyst halda seg til eigen leist, og me skal filosofera yver det me so ofte hev hang til å filosofera yver, og då er det lett å skyna resten. I all tarvløysa vil me sjå på ordet *smeikje* knytt til den umtala og visstnok mykje utvaska buksa.

Stubben til ålesundsmori var på bokmål, som rimeleg er, for i ålesundsskulen hev dei havt bokmål sidan norsk-dansken skifte namn. Men rett skal vera rett. Bokmålet var heller norksfarga, ikkje uventa sidan epistleskrivaren bur der ho bur. Uventa er det heller ikkje at *smeikje* og slike kavnske ord skyt upp som ugras i denne byen som i andre byar. Slik hev me vissl lengje.

Det som forundra oss då me inkjeanande smákosa oss med avisra, var bøyningi av ordet. Me måtte vaska brillone og lesa ordet um att upptil mange gonger. Men det stod der, tydeleg og klårt, med same bøyning allstad.

Ei *smeikje bukse*?

Det er beintfram —.

Ei menneskesjel —meir enn ei stjerne!

«Jeg føler at jeg er et menneske. Og jeg føler at et menneske er noe meget betydningsfullt — kanskje viktigere enn en stjerne. Det har ikke noe med teologi å gjøre. Men jeg har fått ny kjærighet til det funklende instrument som heter menneskes sjel. Det er noe stolt og enerstaende i universet» (Steinbeck).

Ja, ei menneskesjel er «noe stolt og enerstaende!» Ho er heilag og ukrenkeleg allereide i mors liv! Same kva farge eller religion mora høyrer til, så veit ho med seg sjølv at det liv ho ber under sitt hjarte er «kjøl av hennar kjøt og ånd av hennar ånd», og er like dyrebart som hennar eige liv. Difor er det og så useieleg sårt for ei mor når ho på den eine eller andre måten misser dette livet!

Burde me ikkje meir tenke på kva under et menneske er? At nokre kilogram materie, gjennom samansmeltinga av eit egg og ei sædelle, kan utvikle seg til den vedunderlege skapning et menneske er — med alle sansar, åndsevner og organ!

Det er større vørndad for menneskeverdet me treng om det skal verte fred og hugnad mellom menneska. Me må lære forstå at me alle er av same «ætt» og opphav, — har same «far», (er av same materie) og er av den same gâtefulle ånd (Gud — «urkraft») som bur i materien!

Men samstundes må me også lære at kvar og ein av oss er ei serutgåve som det ikkje finst maken til i verda! Eit personleg «eg» — eit «emne», ei «kjerne» eller «sjel», med ein useieleg lengt og trå etter frigjering, vokster og

Sidan dei harde tretti-åri og lenger hev sunnmøringane lært at dei talar a-mål skirt og reint. Sunnmøringar hev sjølv kringkasta denne læra som me må medgjeva fortel noko av sanningi. Men ikkje heile sanningi. Nei, nei. Den heile sanningi er ikkje alltid velkom; dét er iallfall ei sanning som er sann.

Me lærer i skulen, alle, at på autorisert sokalla nynorsk heiter det ei *smeiken bukse*. På sunnmørsål vert dette ei *smeikja bukse* so framt grammofonplatone i NRK enno ikkje hev rengt *smeikja* til *smeika*. Denne rengjingi var det rimeleg å venta, i alle høve i Ålesund der dei glade jentungane bryt alle prognosar og spankulerer nögd rundt i ei *smeikje bukse*. Skulde me normalisera hendelsen, måtte me til å skriva ei *smeiki bukse*. Og slikt skriv ingen, ikkje på Sunnmøre.

Ja, ja, san. Målutviklingi er meir innfløkt og gjer fleire sprett enn målutviklarane drøymer um i sine glasshus. Same um folk vert høyrsskadd av dei tutande grammofonplatone som ideleg utviklar oss på strak lina attende til dansken, hender det dei tutlar sin eigen veg, folk — t.d. frametter mot norsken. Uff, uff. Ei svale er ingen sumar, eller snarare — eit ord er ingen ordflaum.

Men det finst so mange ord, ikkje berre i Ålesund. Det finst mange ordbøygningar med. Sume stader på Sunnmøre seger dei ein *smeik(j)i i kjole*, det hev dei sagt lengje. Men kjole brukar nok ikkje våre gilde jentungar i Ålesund. Dei held seg til dongeribuksa, dei, og ho er like *smeikje* som nokon kjole.

mognings. Og me må lære at denne vokster og mognings berre kan skje i «lys og varme», i sanning og kjærleik.

All røynsle fortel at det er dette livet me er skapte til — og at me kjem i konflikt med oss sjølv, og alle andre menneske, dersom me går utanom sanning og kjærleik, og forliser desse verdiane!

Eg trur at dette er det sentrale i Kristi «kongstanke! Ein tanke som har vorte forkjætra og forvanska gjennom hundreåra, i daud bokstavtrældom og dogmelære, — i ei

Litt om «forståelegheit mellom norske dialektar»

Det er utriveleg med alle desse heit-ordi som breider seg. Og «De som med kløgt gik i lærdom til bund», er verst. Eg er samd med Garm d.y. i at «forståelegheit» her må gjelda *dialektbrukarar*. Då kunde «dialektforståing millom nordmenn» vera ei løsing. Eller: «kor lett-skjønelege norske målføre er for nordmenn». Det spørst kva ein vil fram til.

Det ser ut for at desse folki tenkjer ut frå bokmål. Då må det helst vera «forståelsesgrad» det er tale om. Ein kunde då setja «forståingsgrad»; det er i alle høve betre enn «forståelegheit».

Men best er det å skriva om med ei setning, t.d. «i kor stor mon folk med ulike, norske målføre skjonar kvarandre».

Var det tale om «uforståelegheit», kunde ein skriva: «kor store vanskar nordmenn med ulike målføre har med å skjøna kvarandre».

Ein annan vanskapning i norsk er «tospråklegheit». At ein som talar to mål på lag like godt og like ofte, er «tospråkleg», kan endå laata seg høyra. At denne «tospråklegheit» er heller vanleg t.d. i Oslo, er vel òg rett. Men her må ein kunna bruka ordet *dobbelnålbruk* eller *tvimålbruk*. (I Sunnhordland kan folk seia «han tviljo'ar» om ein som går over i fistel).

Sigurd Sandvik

lære som har ført til mykje vondt og mykje feilvurdering mellom menneska. Fleire og fleire «kasta barnet ut med vaskevatnet» når dei gjorde «oppvask» med det gamle verdsbibletet, og med dogmetrua som var knytt til dette.

— Me må på nytt lære at «Gud» er ein røyndom! Det gode, det sanne, det vakre og det heilage er dei realistiske verdiane som einast gjer eit menneske til menneske!

Me treng ikkje gjøre vald, korkje mot vitnet eller fornufta, for å gripe, erkjenne og oppleve dette.

Olav Aarflot

**HØGRENTEKONTO
for alle**

Nytt, godt tilbod frå
Vestlandsbanken
11% rente, 6 gebyrfrie uttak pr.år

Ingen krav til sparesum eller sparetid

 VESTLANDSBANKEN

ISSN 0800-8647

GODE BOKTILBOD FRÅ NORSK BOKREIDINGSLAG

Egil H. Lehmann:
HELSERÅD FOR KVARDAGEN

— Nyttig og morosam opplysningsbok om ålmenne helsepursmål. Her er m.a. artiklar um forkjøling og allergi, um raude hundar og gravide kvinner, um isjas og piller. Lehmann gjev oss tips um både tradisjonelle hjelpemiddel som Mentolatum og meir ortonotokse hjelperåder som sukker(!) mot sårskader o.l.

— Ei gild opplysningsbok til berre kr. 29,-.

Olav Lavik:
STROFER FRÅ STRILELANDET
(Hefta, kr. 30,-)

ENNO SKIN SO SKIR
EI STJERNE
(Hefta, kr. 48,-)

AUDSLEGT ROP MOT
BRATT FJELL
(Hefta, kr. 55,-)

— Lyrikaren Lavik spelar på mange strengjer, og samlingane hans er mangslunge og skiftande som verlaget vest ved havet. Vare naturstempningar og skjemtsame skildringar vert fletta i hop med kvasse og råkande tanke-dikt.

— Eit funn for alle vener av god poesi.

NORSK BOKREIDINGSLAG L/L
Postboks 2672
5010 Møhlenpris Bergen

VANDALISME

Med røynslone frå etterkrigsåri trudde me at rettskrivarar let vera å fikla med klassiske dikt. Men nei. Ikkje når dikt er norske.

I eit avisinnlegg kom Eilif Straume nyleg med døme frå eit nytt leseverk for den vidaregåande skulen. Vinje-diktet som hev vorte kalla «Ved Rondane» er kjent og kjært millom godt som alle her i landet; det er ein nasjonal eignalut; ingen hev havt språklege vanskar med den lette, monumentale teksti. Hjå A. O. Vinje heiter dei m.a. «Og gullet ligg på snjo som fyrr det låg» og «Eg finner vel eit hus som vil meg hysa, når soli heim til notti vil meg lysa».

Du finn korkje «notti» eller «snjo» i siste skulemålsordlista. Same kor levande ordi er både i målføre og bokheim, laut einkvan til å «retta» på ein stor diktar. «Snø» og «natt» laut det vera, gode nok ord — men ikkje Vinje-ord i dette diktet.

Eilif Straume spør um nokon vilde finna på å brigda ein Grieg-melodi eller klinna ny farge på eit Munch-bilete. Nei, det vilde nok ingen. Berre med eit klassisk norsk dikt kann nokon tillata seg slik vandalisme.

Er ándsevnene millom «vidaregåande» elevar so sviktande at Vinje-ordi baud på forståingsvanskar? Me trur ikkje det. Eilif Straume nemner *formyndarånd*, og Vestmannen minner um at i sume land umskriv dei sofa slik at sogebøkene til kvar tid tener makthavarane. I vårt land hev me språklege makthavarar.

Ikkje rettare me veit, vedtok Språkrådet at dikt skal normeraast varsamt. Her ser me ei rettkomi oppgåva for Språkrådet. Sjå til at norske dikt i leseverk og lærebøker fær att si rette form. Gjer slutt på vandalismen.

Jarl

Landsnamnet Noreg

Artikkelen um Landsnamnet Noreg i fyrra numret av Vestmannen var skrive av Torval Bergwitz. Namnet hans var dverre falle ut.

1. Klasses Mat — Rimelige Priser

VI KAN TILBY:

SMØRBRØD, SNITTER, VARMRETTER, FERDIG-MAT TIL STORE OG SMÅ ARRANGEMENTER.

Selskapslokaler — vi arrangerer alle former for fester og sammenkomster.

CAFÉ LØVSTAKKEN

Catering & Selskapservice
Tlf. 29 62 30 - Danmarkspllass, Bergen

MØRE FELLESKJØP

Telefon (071) 25 940 = Postboks 588
6001 ÅLESUND

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER

Vi har gaver
for alle anledninger

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen
Torggården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

Spennande og
engasjerande
lesestoff for
gutar og
jenter!

Norsk Barneblad er bladet
med teikneseriar, fortel-
jingar, reportasjar, bre-
vener, matoppskrifter,
kjøp og sal, natur og dyr,
hobbystoff og mykje meir.

Norsk Barneblad er bladet
som kjem beint heim i
postkassa — to gonger i
månaden.

Send meg Norsk Barneblad:

1 år kr. 121.- 1-2 år kr. 66.-

1-3 år kr. 49.-

Du får 2 nr. på kjøpet!

Namn:

Adr.:

Postgiro 5 14 22 11 — tlf. (034) 16 488
3250 LARVIK

Norsk Barneblad